

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

POSUDEK OPONENTA RIGORÓZNÍ PRÁCE

Téma práce:	Účastenství
Autor:	Mgr. Vladimír Pelc
Konzultant rigorózní práce:	Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.
Oponent:	JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.
Rozsah práce:	123 stran vlastního textu (plus 5 úvodních a 14 závěrečných stran obsahu, pramenů, seznamu zkratk a abstraktu)
Datum odevzdání práce:	6.1.2014

1. Aktuálnost (novost) tématu: Účastenství v trestním právu je velmi obtížným tématem ke zpracování, snad i proto je u nás prací diplomových či rigorózních, či vědeckých poměrně málo, a to zvláště ve srovnání se zahraničím, jakkoliv jde o téma obsáhlé, velmi problematické a proto i skýtající dostatečný prostor pro vědecké zpracování. Snad i vzhledem k obtížnosti tématu, v němž jakékoliv problémy základů trestní odpovědnosti nabývají zcela jiný rozměr, je důvodem poněkud problematické právní úpravy účastenství v českém trestním zákoníku, který již dříve známé problémy úpravy účastenství nijak nevyřešil, naopak některé problémy nově přinesl, jiné prohloubil. Proto je třeba jakoukoliv práci na dané téma uvítat.

2. Náročnost tématu na:

- teoretické znalosti – byly potřeba znalosti z oboru trestního práva hmotného, ale též z dalších právních oborů, především z práva ústavního, ale i z doprovodných věd kriminálních,
- vstupní údaje a jejich zpracování – autor se měl zabývat nejen současnou právní úpravou, zohlednit současnou i dřívější judikaturu, příp. provést srovnání historické či mezinárodní,
- použité metody – odpovídají tématu, bylo zapotřebí provést analýzu současného stavu, případně provést srovnání historické či mezinárodní, vhodné bylo uvést též úvahy de lege ferenda.

3. Kritéria hodnocení práce:

- **Logická stavba práce:** Autorka rozdělila práci do 7 částí, z nichž první tvořil úvod a poslední závěr práce. Práci samotnou tak tvoří především kapitoly 2. až 6., v závěrečné kapitole pak autor koncizní formou zmiňuje závěry, k nimž v průběhu psaní práce dospěl. V úvodní kapitole autor představil téma, způsob jeho zpracování a strukturu práce. Ve druhé kapitole rozebírá pojem účastenství, vymezuje nejprve jednotlivé pojmy, s nimiž následně v práci pracuje, plynule zároveň navazuje na úvod práce a určuje též rozsah práce. Téma tak omezuje na tzv. účastenství v užším smyslu, přesto v práci neopomíjí ani jiné formy trestné součinnosti, k nimž účastenství vymezuje. V pojmosloví také připomíná dnes již neužívané rozlišování obligatorního a eventuálního účastenství. Následuje třetí kapitola o teoretických základech účastenství. Zde autor přijímá za základ svého pojednání především italskou nauku (o tom bude ještě zmínka níže). Rozděljuje zde teoretické přístupy na modely tzv. unitární a tzv. diferenciované (já, ovlivněn naukou německou, spíše používám pojem monistický a dualistický systém, což ostatně autor též alternativně zmiňuje). Po vzoru italské nauky pak zmiňuje tři teoretické koncepce účastenství, a sice tzv. kauzální teorii, teorii akcesority a teorii pluralitní skutkové podstaty. Následně podává rozlišení účastenství blízké italské nauce (ale vzdálené např. nauce německé) na tzv. materiální a morální, v němž já osobně hlubší smysl nespátřuji, dokonce v některých ohledech takové rozlišování považuji za spíše matoucí, nicméně je i takové zpracování velmi

poučné a vede k zamyšlení nad předestřenými problémy. Ve čtvrté kapitole pak lze spatřovat jádro práce, neboť zde rozebírá českou právní úpravu, k níž má velmi kritický přístup. Poněkud nezvykle se zabývá nejprve pomocí, teprve poté návodem a naposledy organizátorstvím, tedy nejprve zmiňuje nejméně závažnou formu účastenství, od níž jde k formám nejzávažnějším. U každé formy účastenství se nejprve zabývá důvody jejího postihu, pak se zabývá znaky té které formy, případy, které ji naplňují. Ve čtvrté kapitole pak věnuje poslední podkapitolu závažnosti účastenství na trestném činu. V páté kapitole se autor věnuje trestání účastenství. Do šesté kapitoly vyčlenil některé zvláštní problémy, o kterých chtěl pojednat samostatně, a sice jednak problematiku agenta provokatéra, jednak otázku účasti na organizované zločinecké skupině.

- **Práce s literaturou (využití cizojazyčné literatury) včetně citací:** Autor cituje z cizích prací standardním způsobem. Přehled použité literatury nasvědčuje poctivému přístupu autora ke zpracování práce. Seznam literatury obsahuje několik desítek pramenů, s nimiž autor pracoval, uvádí aktuální české učebnice, komentáře, monografie i odborné články z poslední doby, bohatý je též přehled zahraničních pramenů, kde převládají prameny psané italsky, nalezneme zde též práce francouzské, německé, anglické či polské. Podle citací v rigorózní práci se s nimi autor také zevrubně seznámil. Při citaci také dodržuje jednotný formát, který odpovídá ČSN ISO 690.
- **Hloubka provedené analýzy (ve vztahu k tématu):** Autor zevrubně zpracoval velmi obtížné téma, nevyhýbal se otázkám sporným, u nichž se vždy snažil najít řešení problému. Některé sporné body zpracoval hlouběji, jiných se spíše jen dotkl, obvykle si také hloubku problémů uvědomoval, zvláště v případě tohoto tématu ovšem nejde nikdy říci, že byly odkryty a vyřešeny všechny problémy, že jiné se nově neobjeví. Pokud níže uvedu některé své postřehy či kritické úvahy, rozhodně nejde o kritiku práce samé, spíše o polemiku s autorem a podnět pro jeho zamyšlení. Tak mě např. zaujalo, že podle autora nauka „tradičně“ rozlišuje účastenství psychické (morální) a fyzické (materiální), řekl bych ale, že jde o tradici spíše italskou, nikoli evropskou či světovou (ostatně tomu odpovídá i citace italských děl). Pak také neshledávám příliš smysluplné toto rozdělení, směšování návodu a psychické pomoci do jedné kategorie a její odlišování od pomoci fyzické. Sám autor práce si podle mého poněkud protičeří (str. 13), pokud uvádí, že obě dvě formy psychického účastenství vyvolávají úmysl (záměr) čin spáchat v jiné osobě, při tom ale v době jednání účastníka v jednom případě tento úmysl čin spáchat u dané osoby (pachatele) nebyl dán (návod) a v druhém dán byl (psychická pomoc). Vždyť přece není možné „vyvolat“ v jiném úmysl, pokud tento jiný jej již dříve pojal. Odlišování psychické pomoci v podobě utvrzení v předsevzetí je proto podle mého názoru třeba odlišovat od návodu, kterým skutečně je v jiném vzbuzeno rozhodnutí čin spáchat (tím je také návod kvalitativně závažnější a je třeba jej od pomoci odlišit). Ostatně v tomto směru jsem již dříve vedl s autorem polemiku (proto kontinentální nauka, především pak německá, řeší případy zvané *omnimodo facturus*, či *alias facturus*). Snad i po této polemice upravil autor závěry (str. 41) o švýcarské úpravě v čl. 24 SchwStGB, který skutečně upravuje toliko návod včetně pokusu návodu, rozhodně nikoli psychickou pomoc, jak by se snad z některých pasáží textu práce mohlo zdát, mám za to, že v tomto ohledu není ani český přístup v rozporu s přístupem německým či švýcarským, rozdíl je pouze v tom, že u nás je pokus návodu trestný v rámci přípravy, kdežto v SRN či Švýcarsku je obecně stanovena trestnost pokusu návodu (ovšem též s omezením na určitou kategorii činů, jak autor správně podotýká). V případě pokusu návodu činnost účastníkovou směřuje ke vzbuzení rozhodnutí v jiném čin spáchat, z nějakého (objektivního) důvodu k tomu ovšem nedojde, zatímco u psychické pomoci od samého počátku vůle účastníka směřuje jen k utvrzení rozhodnutí, k čemuž také dojde.

Dále v případě časového hlediska (str. 15/16), kdy k účastenství má dojít, bych nebyl tak příkrý, že nutně se musí účastník podílet na jednání hlavního pachatele v době jednání pachatele s odkazem na ustanovení § 2 odst. 4 tr. zákoníku (které ovšem řeší zcela jinou otázku působnosti trestních zákonů). Řekl bych, že mohou nastat případy, kdy je pachatelovo jednání ukončeno, přesto dosud k následku, či spíše lépe účinku dosud nedošlo, má k němu dojít později s určitou časovou prodlevou (u pachatele jde vlastně zatím o stadium pokusu), při tom i v této fázi činu může k němu přistoupit další osoba, která se pak na něm bude podílet.

Dále bych chtěl upozornit na určité zjednodušení, že zvláštní případy omylu v předmětu útoku a v kauzálním průběhu – aberaci, jsou zcela bez vlivu na posuzování otázky trestnosti účastníka. U nás tyto problémy nauka a ani praxe (pokud vím) dosud neřešila, např. v SRN se uvedenými otázkami poměrně podrobně zabývali v reakci na rozhodnutí soudů.

Abych pouze neupozorňoval na některé problematické pasáže práce, resp. na názory, s nimiž se

já neztotožňuji, za všechny ostatní vynikající rozборы vyzdvihnu především ty o organizátorovi a agentu provokatérovi. V daných případech autor velmi kriticky přistupuje ke stávající české koncepci, kterou přijal český zákonodárce, resp. kterou zastává převážná část současné české nauky. Autorem uvedené názory na danou problematiku jsou mi velmi blízké (ostatně ke stejným či obdobným závěrům jsem sám dospěl), jím uváděné argumenty jsou podle mého názoru přesvědčivé, přesto se stále tyto názory nedaří prosadit jako panující.

- **Úprava práce (text, grafy, tabulky):** Úprava textu je řádná, úhledná, práce je členěna standardním způsobem. Autor v práci nezpracovával žádné kriminologické průzkumy, tabulky ani grafy tak nevyužíval.
- **Jazyková a stylistická úroveň:** Autor užívá spisovného jazyka, práce je psána čtivě, až na výjimky se v práci neobjevují gramatické chyby či stylistické nedostatky nebo neobratná vyjádření.

4. Případné další vyjádření k práci: Autor zpracoval velmi obtížné téma, kterým se poctivě zabýval, práce má vysokou odbornou úroveň, jde vskutku o vědecké zpracování daného tématu. Práce je celkově vyvážená, autor se vyvaroval hrubých věcných chyb. Jakkoliv čtenář nemusí vždy souhlasit s předestřenými závěry, ostatně u daného tématu je opak prakticky vyloučen, neboť co autor, to názor, je třeba ocenit podložení předestřených závěrů pádnými argumenty, s nimiž se třeba i vnitřně musí čtenář vypořádat, chce-li si důvodně uchovat názor vlastní a nepřevzít názor v práci preferovaný (mně osobně jsou mnohé autorovy názory velmi blízké, jak plyne i z některých citací). S ohledem na kritický přístup autora je takových dílčích závěrů v práci velké množství a práce je tak podnětná v mnoha ohledech. Osobně jsem se velmi rád seznámil především s předestřenými přístupy nauky italské, která u nás není příliš známa a o níž především se autor při psaní práce i s ohledem na jeho studium přímo v Itálii opíral. Autor závěry, k nimž dospěl, ve zhuštěné formě uvádí na konci své práce, jeho přístup k naší současné úpravě účastenství je oprávněně kritický, v čemž s ním nemohu než souhlasit. Přesto nejde o kritiku tzv. za každou cenu, neboť pozitivně oceňuje některé formulační změny v úpravě účastenství, které přinesl nový trestní zákoník.

5. Připomínky a otázky k zodpovězení při obhajobě:

- *Z jakého konceptu či modelu úpravy účasti více osob na činu (monistického či dualistického) by měl podle Vás zákonodárce de lege ferenda vycházet a proč?*
- *Jak nahlížíte na problematiku tzv. bílých koní, tedy osob formálně vykonávajících určitou funkci, s níž je spojena určitá odpovědnost, zpravidla v pozici statutárního orgánu či jeho člena v obchodních společnostech, ačkoliv rozhodující osobou je ve skutečnosti někdo jiný, k jehož prospěchu je činnost bílých koní zneužita?*

6. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Práce je na vysoké vědecké úrovni, jde o zevrubné zpracování náročného tématu, jde o práci původní, též splňující základní formální požadavky (požadavek 100 normostran byl bohatě naplněn). Vzhledem k výše řečenému **doporučuji práci k obhajobě.**

V Praze dne 25. ledna 2014

JUDr. Jiří Říha, Ph.D.
oponent